

Η μινωική Φαιστός βρίσκεται 63 χλμ. νοτιοδυτικά της πόλης του Ηρακλείου, στη δυτική άκρη της πεδιάδας της Μεσαράς. Η προϊστορική πόλη έχει κτιστεί πάνω σε νεολιθικό οικισμό. Τις ανασκαφές έκανε η Ιταλική Αρχαιολογική Σχολή, η οποία απέφυγε να προχωρήσει σε ανακατασκευές με μπετόν, όπως έκανε ο Έβανς στην Κνωσό. Σε σύγκριση με το ανάκτορο της Κνωσού, το συγκρότημα της Φαιστού είναι μικρότερο αλλά είναι κτισμένο με περίπου την ίδια λογική και αντίληψη. Η πόλη και τα ανάκτορα έχουν κτιστεί σε μαγευτική τοποθεσία.

Μικρότερο ανάκτορο βρίσκεται στην τοποθεσία της Αγίας Τριάδας, 3 χλμ. βορειοδυτικά της Φαιστού. Χρονολογείται στα 1.600 με 1.550 π.Χ. και βαπτίστηκε «βασιλική έπαυλη» (θερινή κατοικία), αν και μάλλον πρόκειται για κατοικία ισχυρού αξιωματούχου.

Φαιστός και Αγία Τριάδα κατοικήθηκαν αργότερα και από Μυκηναίους, των οποίων κτίσματα ανιχνεύονται σήμερα εκεί.

Τηλέφωνα: Αρχαιολογικός χώρος 289.20.42.315.

Η ιστορία της Φαιστού

Στην πιο προχωρημένη εκδοχή της μυθολογίας, ο Ραδάμανθους ήταν γιος του Δία και της Ευρώπης, αδελφός του Μίνωα και του Σαρπηδόνα, νομοθέτης της Κρήτης, Κριτής του Κάτω Κόσμου. Κι αφού ο Μίνωας βασιλεύε στην Κνωσό κι ο Σαρπηδόνας στα Μάλια, ο Ραδάμανθους βρέθηκε βασιλιάς της Φαιστού. Υπήρχε όμως και άλλη, προγενέστερη ίσως, εκδοχή που αποσυνέδεε τον Ραδάμανθου από τον Μίνωα:

Πρώτος βασιλιάς της Κρήτης ήταν ο Κρης που έδωσε στο νησί το όνομά του. Γιος του ήταν ο χάλκινος γίγαντας Τάλως κι αυτού γιος ήταν ο Φαιστός που έκτισε την ομώνυμη πόλη. Γιος του Φαιστού ήταν ο Ραδάμανθους που απέκτησε γιο τον Γόρτυνα, ιδρυτή της πόλης Γόρτυνα. Σ' αυτόν τον Ραδάμανθους είχε φανερώσει ο Δίας της Κρήτης τους νόμους. Ο Μίνωας βρέθηκε κραταίος βασιλιάς πολλές γενιές αργότερα. Και μιμήθηκε τον Ραδάμανθους, λέγοντας ότι και αυτός έπαιρνε τους νόμους από τον Δία.

Κάποιοι ερευνητές πιστεύουν ότι ο Ραδάμανθους ήταν αρχικά χθόνιος θεός (γι' αυτό και Κριτής του Άδη αργότερα), που πιστευόταν φορέας πολιτισμού (γι' αυτό και νομοθέτης που συνδέθηκε και με την ξακουστή για τους νόμους της Γόρτυνα). Αργότερα, υποβιβάστηκε σε αδελφό του Μίνωα.

Το κτίσιμο και η καταστροφή των ανακτόρων της Φαιστού έγιναν ταυτόχρονα με το κτίσιμο και την καταστροφή των ανακτόρων της Κνωσού. Στα ιστορικά χρόνια, βρισκόταν σε συνεχή ανταγωνισμό με τη γειτονική Γόρτυνα, οι κάτοικοι της οποίας την κατέστρεψαν ολοκληρωτικά γύρω στον 7' π.Χ. αιώνα.

Νωρίτερα (στροφή Ζ' προς ΣΤ' π.Χ. αιώνα), στη Φαιστό έζησε ο θεοσοφιστής Επιμενίδης ο Κρης, φίλος του Αθηναίου Σόλωνα. Αυτόν κάλεσαν οι Αθηναίοι να εξαγνίσει την πόλη τους μετά το Κυλώνειο Άγος. Ο Επιμενίδης τους πρότεινε να αναθέσουν στον Σόλωνα να φτιάξει νόμους κι ευτυχώς για τους Αθηναίους, τον άκουσαν. Θεωρείται ότι αυτός είπε τη φράση «Πας Κρης ψεύτης» που δημιούργησε τον λογικό πονοκέφαλο (βλ. [**Πατριδογνωσία**] «**Μινωικοί Τόποι**»: Αρχάνες)

Ο δίσκος της Φαιστού:

Εκτός όμως από τους γραφιάδες, υπήρχαν και οι τυπογράφοι, οι άνθρωποι που χρησιμοποιούσαν συμπλέγματα από σφραγίδες για να σχηματίσουν την μήτρα που τους επέτρεπε να αναπαράγουν κείμενα. Γι' αυτό, όποιος νομίζει ότι η τυπογραφία ανακαλύφθηκε από τον Γκούτεμπεργκ στα 1440 μ.Χ., κάνει μεγάλο λάθος. Ο Γερμανός εφευρέτης, απλά, υποχρεώθηκε να ανακαλύψει για δεύτερη φορά κάτι, που κάποιος

άγνωστος μας εραστής της πληροφορικής είχε εφεύρει τον ΙΖ' π.Χ. αιώνα.

Για λόγους που δε γνωρίζουμε, η μέθοδος ξεχάστηκε, χωρίς, από όσα ξέρουμε, να χρησιμοποιήθηκε ευρύτερα. Τα 242 σημεία, που περιέχει ο Δίσκος της Φαιστού, ομαδοποιήθηκαν σε 45 διαφορετικούς τύπους, που χρησιμοποιήθηκαν καθένας πολλές φορές και που δεν είναι τίποτε άλλο από ισάριθμες σφραγίδες ή στοιχεία μονοτυπίας (ένα ένα τα γράμματα), όπως θα τα ονομάζαμε στην εποχή μας. Συνδυάζοντας τα κινητά στοιχεία, ο προϊστορικός «τυπογράφος» τύπωσε 31 ομάδες ιερογλυφικών στη μια όψη και 30 στην άλλη, ξεκινώντας απ' έξω και καταλήγοντας στο κέντρο, προχωρώντας στριφογυριστά σαν σε ράχη σαλιγκαρού.

Η διαφορά ανάμεσα στην τεχνική του άγνωστου εφευρέτη και σ' αυτή του Γκούτεμπεργκ εντοπίζεται στο ότι ο πρώτος τύπωνε πιέζοντας τα τυπογραφικά του στοιχεία στον φρέσκο πηλό, ενώ ο δεύτερος τα μελάνωνε αποτυπώνοντάς τα πάνω σε χαρτί. Παρ' όλο που η μέθοδος αυτή θα μπορούσε να απλοποιήσει αφάνταστα τη δουλειά των γραφιάδων, δεν έχουμε κανένα στοιχείο που να μας κάνει να υποθέσουμε ότι ξαναχρησιμοποιήθηκε.

Ξεχάστηκε μαζί με το πρώτο στον κόσμο γνωστό μας τυπωμένο κείμενο, που εγκαταλείφθηκε σε μian αποθήκη της Φαιστού γύρω στα 1650 π.Χ., για να το βρει ο Περνιέ μετά από 37 αιώνες, στα 1908 μ.Χ. Ίσως, το κόστος να ήταν ασύμφορο για τον ηγεμόνα, καθώς οι εργατοώρες με τον συμβατικό τρόπο θα του στοιχίζαν λιγότερο.

Ο σπειρωτός τρόπος γραφής που χρησιμοποιείται στον δίσκο της Φαιστού είναι γνωστός. Ανάλογες μορφές συναντάμε σε επιγραφή σε μινωικό τάφο και στα μαγικά κείμενα, στο εσωτερικό κυπέλλων. Τα ιερογλυφικά, όμως, που χρησιμοποιήθηκαν, μας είναι εντελώς άγνωστα και δε μοιάζουν με τα αντίστοιχα της Αιγύπτου ή με την «κρητική ιερογλυφική». Είναι εύκολο να αναγνωρίσουμε τι εικονίζουν τα περισσότερα από τα σύμβολα αυτά, αλλά δεν μπορούμε να προσδιορίσουμε τι σήμαιναν, πώς ερμηνεύονται.

Οι ειδικοί ξόδεψαν ατέλειωτα χρόνια έρευνας στην προσπάθειά τους να διαβάσουν, τι λέει το κείμενο. Το μόνο που κατάφεραν, ήταν να διατυπώσουν τη βεβαιότητα ότι είναι γραμμένο με μέτρο, καθώς δίνει την αίσθηση πως ακολουθεί κάποιον ρυθμό. Έτσι, η θεωρία ότι πρόκειται για ένα είδος ύμνου προς κάποια θεότητα δε φαίνεται να βρίσκεται μακριά από την πραγματικότητα. Όμως, το κείμενο ποτέ δεν αποκρυπτογραφήθηκε. Ο κώδικας ποτέ δεν έσπασε, αν και έχουν δοθεί απίθανες ερμηνείες: Από το ότι πρόκειται για ύμνο στη θεά Αθηνά (!) ως το ότι αποτελεί κατάστιχο που αναφέρει αποθηκευμένα προϊόντα.

Στην περίπου ενός αιώνα διάρκεια των προσπαθειών για να σπάσει ο κώδικας, εκείνο που τελικά έχει απομείνει, είναι η δικαίωση του Έβανς στο ότι στ' αλήθεια πρέπει να υπήρξε στο Αιγαίο κάποιο είδος προϊστορικής γραφής, που αποτέλεσε τη μαγιά των κατοπινών. Στην Παλαιοανακτορική περίοδο είχαν αναπτυχθεί πολλά είδη ιερογλυφικών, μερικά από τα οποία έφτασαν ως τη Νεοανακτορική εποχή. Κάποια στιγμή, εκφράστηκε η άποψη πως ο δίσκος της Φαιστού κατασκευάστηκε αλλού και μεταφέρθηκε στην Κρήτη ως είδος εισαγωγής.

Μπορεί να έγινε κι έτσι, μπορεί και όχι. Όμως, σύμβολα, όπως αυτά που είναι χαραγμένα επάνω του, συναντιόνται και σ' άλλα σημεία της Κρήτης, ενώ κάποια χαρακτηριστικά στοιχεία θυμίζουν την απέναντι στην Κρήτη μικρασιατική περιοχή της Λυκίας και κάποια άλλα τον έναν τουλάχιστον από τους «λαούς της θάλασσας», που εμφανίστηκαν μετά από πέντε αιώνες και που είναι μάλλον απίθανο να σχετίζονται με την τοπογραφία του δίσκου.

Σε μια άγνωστη γλώσσα:

Ο Βέλγος αρχαιολόγος και μελετητής των προϊστορικών γλωσσών της Μεσογείου, καθηγητής και ακαδημαϊκός Λουί Γκοντάρ είναι ένας από αυτούς που μπήκαν στον πειρασμό ν' ασχοληθούν με το θέμα. Παρουσιάζοντας στις αρχές Νοεμβρίου του 1995 την ελληνική μετάφραση του βιβλίου του «Ο δίσκος της Φαιστού - το αίνιγμα μιας γραφής του Αιγαίου», εξέφρασε την άποψη ότι το μυστηριώδες κείμενο δεν πρόκειται να αποκρυπτογραφηθεί ποτέ. Είπε χαρακτηριστικά:

«Κουράστηκα να απαντώ στους περίεργους φιλόλογους που μου στέλνουν γράμματα με δήθεν αποκρυπτογραφήσεις του Δίσκου. Τα 242 σύμβολα με τις 45 διαφορετικές απεικονίσεις δεν έχουν καμιά σχέση με την κρητική ιερογλυφική ή με τη γραμμική Α και Β ή με κάποια αλφαβητική. Είναι συλλαβογράμματα μιας άγνωστης γλώσσας. Για να αποκρυπτογραφήσουμε τον κώδικα, πρέπει να έχουμε στη διάθεσή μας, όχι 242 αλλά μερικές χιλιάδες τέτοια σύμβολα».

Ο ίδιος συνόψισε τα συμπεράσματά του από τη σύγκριση των συμβόλων του Δίσκου με άλλες αρχαιολογικές ενδείξεις της ίδιας εποχής: Το πρώτο είναι πως πρόκειται για μίαν άγνωστη γλώσσα που έχει σχέση με την Ανατολική λεκάνη της Μεσογείου και το δεύτερο ότι τα περισσότερα σύμβολα ανήκουν στον αιγαιακό χώρο και τον κρητομυκηναϊκό κόσμο.

Η πανάρχαια σφραγίδα της προϊστορικής εποχής ήταν ο μακρινός πρόγονος της τυπογραφίας. Ο συνδυασμός σφραγίδων με σταθερά σύμβολα, για να αποτυπωθεί, γύρω στα 1650 π.Χ., το κείμενο πάνω στον πήλινο δίσκο, που βρέθηκε στη Φαιστό, ήταν η πρώτη τυπογραφική και εκτυπωτική διαδικασία, που γνωρίζουμε να έγινε ποτέ.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 31.5.2010)